

Neka svatko ima svoj dvojezičnik

(Matija Dautović: *Hrvatsko-ruski rječnik*, 1. svezak, A – O (XXX + 759 str.); 2. svezak, P–Ž (XIV + 1058 str.), Školska knjiga, Zagreb 2002.)

Hrvatsko-ruski rječnik Matije Dautovića mnogostruko je nadmašio sve svoje prethodnike opsegom i količinom riječi – ima približno 100 000 naglašenih natuknica. Primjera radi, *Srpskohrvatsko-ruski rečnik I. I. Tolstoja* sadrži 54 000 riječi. Autor *Hrvatsko-ruskoga rječnika* 20 je godina svoga života posvetio sastavljanju ovoga dvojezičnika te je izvršio posao koji obično, zbog svoje opširnosti i mukotrpnosti, radi cijela skupina jezikoslovaca. Ali malo je koje opsežno djelo putpuno savršeno i malo je koji rječnik takav da mu ne bismo našli prijekora. Nitko od ljudi nije nepogrješiv, a tko ne radi, taj ne griješi.

Jedna je od najvećih pogrješaka Dautovićeve rječnika u tome da je stvoren po uzoru na Tolstojev i Aničev rječnik. Prvo je izdanje Tolstojeva rječnika izašlo 1957. godine u poratnom razdoblju početka tzv. serbokroatistike. To je bio prvi srpskohrvatsko-ruski, a ne hrvatsko-ruski rječnik, koji je tiskan u bivšem Sovjetskom Savezu. Aničev je *Rječnik hrvatskoga jezika* začeo u razdoblju jakoga utjecaja partijske lingvistike i na inicijati-

vu CK SKH, tzv. «Zagrebačkoga dogovora» iz 1986. godine.¹ U sastavljanju su rječnika autori polazili od opće opisne (deskriptivne) leksičke norme jezika Hrvata, Srba, Muslimana (Bošnjaka) i Crnogoraca.

S jedne strane, M. Dautović u svom Predgovoru izričito piše da je to «prvi hrvatsko-ruski, *standardni*, veliki rječnik», a s druge strane, da «ni s obzirom na leksik ni s obzirom na naglasak na hrvatskim riječima ovaj rječnik *nema normativnih namjera*» (str. VII). Ako jest «standardni rječnik», tada mora imati normativni karakter, jer standardni rječnik znači normirani, kodificirani rječnik. I ako dvojezičnik nema «normativnih namjera», tada koju svrhu ima i kako ga tada uopće korisnik ima rabiti.

Dautovićev je rječnik prepun osmanizama, premda i ima oznaka *turc.* (turcizam): *ćage, dušek, đul, fišek, hamal(in), jedek, kašika, oluk, pendžer, rahat, seiz, teste, učkur, vakat, zapt...* Takve riječi, kao dio hrvatskoga jezičnoga nasljeđa, svoje mjesto mogu naći u velikim enciklopedijskim jednojezičnim rječnicima, a ne u dvojezičnicima.

¹ Treba podsjetiti čitatelja na članak III, stavak 5. toga dokumenta: "U okviru rada na izgrađivanju srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog jezičnog standarda potrebno je organizirati i izradu rječnika suvremenog književnog jezika (nastavak rada ..., što bitnija izrada *jednotomnog rječnika* i dr.)." Vidi o tome: Babić, Stjepan: *Hrvatski jezik u političkom vrtlogu*, 1990., Zagreb, str. 183.

U Dautovićevu dvojezičniku nema odvojenih srbizama baš tamo gdje ih nema ni Aničev rječnik. Naprimjer, nema riječi kao *bezbjednost*, *časovnik*, *vazduh*, ali ima: *azot (dušik)*, *blagodariti (zahvaljivati)*, *dockan (kasno)*, *gleđ (caklina)*, *istorija (povijest)*, *lično (osobno)*, *prisustvo (prisutnost, nazočnost)*, *saučešće (suosjećanje, sućut)*, *vajar (kipar)*; obim v. *obujam*, *prečnik*, v. *promjer*, *uslov* v. *uvjet*. Ima li smisla u hrvatskom dvojezičniku uz srpske (ili ruske podrijetlom) natuknice davati u zgradama hrvatske istovrijednice ili oznake v. (*vidi*)?

Za M. Dautovića *čigra* u hrvatskom jeziku znači i *vrsta galeba* i *zvrk*; *grješka* – i *neispravnost*, *nedostatak* i *loša zamisao*, *loš postupak* i *netočnost*; *kovčeg* – i *kufer* i *lijes*; *nauka* – i *doktrina* i *znanost*; *sipati* – i *sipke tvari* i *lijevati*, *ulijevati* *tekućinu*. Istodobno, već je odavno poznato da u suvremenom hrvatskom standardnom jeziku *čigra* znači samo *vrstu galeba*; *grješka* – *neispravnost*, *nedostatak*; *kovčeg* – *kufer*; *nauk* – *učenje kakva zanata*; *naučavanje*; *sipati* – samo *sipke tvari*. Početkom se 90-ih godina XX. stoljeća društvenojezikoslovna (sociolingvistička) situacija u Hrvatskoj djelomice promijenila, no autori su ostali, na žalost, pri svome.

Često uz hrvatsku natuknicu u lijevom stupcu Dautović navodi u desnom stupcu preveliki niz ruskih suznačnih (sinonimnih) stilskih istovrijednica. Katkad se stvara dojam da je u desnom, ruskom stupcu u stvari riječ

o *ruskom suznačnom rječniku*, a ne o prijevodu hrvatskih istovrijednica. Pimjerice, uz hrvatsku natuknicu *udariti* Dautović donosi u prijevodu 26 ruskih suznačnih istovrijednica. U *Ruskom sinonimnom rječniku* Z. E. Aleksandrove (Moskva 1986)² uz rusku riječ *ударитъ* pronašli smo malo više od 40 suznačnica, što znači da je Dautović prebacio u svoj dvojezičnik 65 % ruskih sličnoznačnica, čije stilske oznake, osobito prostote (vulgarizmi), danas ne odgovaraju suvremenomu stanju ruskoga standardnoga jezika.

U Dautovićevu je rječniku na stranici 554 hrvatska riječ *Spasitelj* prevedena ruskim istovrijednicama *Спаситель*, *Спас*, *Мессия*, *Иисус Христос*. Trebalo bi u prijevodu dati samo *Спаситель*; *Спас* (нар.-разг. – А.В.), a riječi *Мессия* i *Иисус Христос* navesti odvojeno na svojem mjestu ovako: *Месија* *Мессия* i *Isus Krist* *Иисус Христос*. Općepoznato je da jedan znak u jednom jeziku mora što potpunije odgovarati onomu u drugom jeziku.

Usprkos veliku rječničkomu korpusu, Dautovićev dvojezičnik nema razmjerno novih riječi: *euro*, *kućno kino*, *losion*, *menadžer*, *mobitel*, *operativac*, *pisac*, *presica*, *SMS poruka*, *sociolingvistička*, *surfati*, *tajkun*, *uspješnica*...

U *Hrvatsko-ruskom rječniku* M. Dautovića vidi se da je u Hrvatskoj prijašnja tzv. serbokroatistika još uvijek živa, jer dvojezičnik je u sadašnjoj

² Dautović navodi knjigu Aleksandrove u svojoj *Bibliografiji*.

jezičnoj situaciji, sa stajališta hrvatske norme, mješavina riječi koje hrvatskoj leksičkoj normi često ne pripadaju. Dautovićev rječnik nema normativnoga karaktera, a korisniku je, navlastito strancu ili nestručnjaku, teško učiniti valjan izbor u kodificiranoj normi. Neka svaki narod ima svoj zaseban hrvatsko-ruski, bošnjačko-ruski, srpsko-ruski i crnogorsko-ruski rječnik.

Artur Bagdasarov